Bureau Schmidt
ingenieurs en adviseurs

Analyserapport Definitiefase Klimaatlandschap gemeente Waadhoeke

Opdrachtgever: Gemeente Waadhoeke

Project:	Klimaatlandschap Waadhoeke
Datum:	03-06-2025
Versie:	D05

Leeuwarden
Harlingersingel 11
8913 CJ Leeuwarden

Groningen
Aarhusweg 2-14
9723 JJ Groningen

Zwolle
Schrevenweg 5
8024 HB Zwolle

Heerhugowaard
W.M. Dudokweg 22 B
1703 DB Heerhugowaard

Colofon

Opdrachtgever:
Gemeente Waadhoeke
Harlingerweg 18
8801 PA FRANEKER

Projectgegevens:
Project: Klimaatlandschap Waadhoeke
Projectnummer: BS2024 - 152

Rapport gegevens:

Rapport:	Analyserapport Definitiefase Klimaatlandschap gemeente Waadhoeke
Opsteller:	ing. Narsing Lakhi MSc & Esmee Visser BSc
Versie:	Definitief
Datum:	03-06-2025
Gecontroleerd:	Enber
Paraaf:	

Bureau Schmidt
info@BureauSchmidt.nl
www.BureauSchmidt.nl
KvK nr : 68445326

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bureau Schmidt.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5

2 Doelstelling 7
2.1 Gemeentelijk doel, kaders en bouwstenen 7
2.2 Doel rapport 8

3 Communicatietraject 9
3.1 Dorpsbelangen 9
3.2 Communicatiemiddelen 11
3.2.1 Website 11
3.2.2 Flyer 12
3.2.3 Advertenties 13
3.2.4 Nieuwsbrieven 14
3.2.5 Klimaatlokaal 15
3.3 Ingebrachte opmerkingen, vragen en ideeën 16

4 Inventarisatie voorbeelden in Nederland 17
4.1 Energietuin Assen 17

5 Bevoegde gezagen 19
5.1 Provincie Fryslân 19
5.2 Defensie 20
5.3 Wetterskip 21
5.4 Friese Energie Tafel 22

6 Natuur en ecologie 24
6.1 Vogelwacht 24
6.2 Landschapsbeheer Friesland 25
6.3 Friese Milieufederatie 25
6.4 LTO Noord 26
6.5 Water en Bodem Sturend 26

7 Lokaal eigendom 28
7.1 Samenwerkingsvormen en lokaal eigendom 28
7.2 Uitwerking kader lokaal eigendom 28
7.3 Energiecoöperaties 29
7.3.1 SWEC 29
7.3.2 TOER 30

7.4 Grootverbruikers ... 31
7.4.1 FREON ... 31
7.4.2 Energiegemeenschap Westergo ... 32

8 Grondeigenaren ... 33
8.1 Grondeigenaren deelgebied 4 ... 33

9 Overige stakeholders ... 35
9.1 Liander/Tennet ... 35
9.2 Vereniging van Windturbine Eigenaren ... 35

10 Ruimtelijke procedures ... 37

11 Financiën ... 39
11.1 Subsidiemogelijkheden ... 39
11.2 Regiodeal ... 39

12 Conclusie ... 41

13 Vervolg: ontwerpfase ... 42
13.1 Communicatie en participatie ... 42
13.2 Fasering van de ontwikkeling ... 42
13.3 Ontwikkelingen onderstation ... 43
13.4 Ruimtelijk ontwerp, onderzoeken en ruimtelijke procedures ... 43
13.5 Rol gemeente Waadhoeke ... 44
13.6 Juridische structuur ... 44
13.7 Business Case ... 45
13.8 Tijdlijn ... 45

1 Inleiding

De raad heeft op 28 maart 2024 ingestemd met de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek naar het Klimaatlandschap en het college de opdracht gegeven dit verder te onderzoeken in de gebiedsontwikkelingsfase. Deze concretiseringsfase bestaat uit drie subfasen: definitie, ontwerp en voorbereiding. Dit analyserapport richt zich op de definitiefase.

Het 'spinnenweb'[1] uit de vorige fase vormt het startpunt van de definitiefase en benadrukt dat alle onderdelen met elkaar samenhangen. De focus ligt op het vinden van een balans tussen de verschillende aspecten van het 'spinnenweb'. De puzzel moet worden gelegd, waarbij uiteenlopende uitdagingen en gebiedsopgaven van de gemeente Waadhoeke op het gebied van energievoorziening, natuur en water samenkomen in één geïntegreerd landschap. Lokaal eigendom en communicatie & participatie zijn hierin cruciale elementen. Samenwerking, betrokkenheid, bewustwording, draagvlak en kennisdeling spelen een belangrijke rol, zoals ook benoemd in het participatiebeleid van de gemeente Waadhoeke. Daarnaast is nauwe samenwerking nodig met lokale energiecoöperaties, de provincie Fryslân, grondeigenaren, inwoners, dorpsbelangen, de vogelwacht en natuurorganisaties.

De afgelopen periode is er veel gebeurd rondom het Klimaatlandschap. Er zijn afstemmingsgesprekken gevoerd met bevoegde gezagen om te achterhalen welke wet- en regelgeving van toepassing is op de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met verschillende betrokken partijen, zoals energiecoöperaties, vogelwacht, grondeigenaren en dorpsbelangen, om inzicht te krijgen in hun wensen, belangen en participatiebehoeften binnen het Klimaatlandschap. Daarnaast is gewerkt aan het in kaart brengen van mogelijke samenwerkingsvormen met energiecoöperaties en grondeigenaren. Met energiecoöperatie SWEC is een intentieovereenkomst opgesteld om in de volgende fase toe te werken naar een samenwerkingsovereenkomst. Hetzelfde is gedaan met enkele grondeigenaren.

Om inspiratie op te doen voor de inrichting van het Klimaatlandschap heeft de projectgroep, samen met de gemeenten Harlingen en Leeuwarden (vanuit Regio Deal verband), een bezoek gebracht aan de Energietuin in Assen. Ook een delegatie van de gemeenteraad van Waadhoeke heeft een bezoek aan de Energietuin gebracht. Tijdens dit bezoek gaven energiecoöperatie AsserEnergie en de gemeente Assen een toelichting op hun aanpak en ervaringen. Het Klimaatlandschap wordt uiteraard geen kopie, maar krijgt een authentieke invulling die past bij de omgeving. Het doel is een landschap te creëren dat meerwaarde oplevert voor het gebied.

Verder is de communicatiestrategie versterkt door de website in een nieuw jasje te steken, flyers en advertenties te ontwikkelen en nieuwsbrieven uit te brengen. Voor deze communicatiemiddelen, zijn interviews afgenomen die inwoners verdiepende kennis meegeeft over zaken die rondom het Klimaatlandschap spelen. Daarnaast vond op 27 mei het Klimaatlokaal plaats, in de vorm van een inloopbijeenkomst voor alle inwoners en belanghebbenden.

[1] Paragraaf 4.7 uit de Notitie Analyse Energielandschap Waadhoeke, november 2023.

Grote zorg is gedragen voor de documentatie van notulen (met wederhoor), vragen en antwoorden en de mailwisselingen die hebben plaatsgevonden.

2 Doelstelling

2.1 Gemeentelijk doel, kaders en bouwstenen

In 2020 heeft de gemeenteraad de Duurzaamheidsagenda Waadhoeke[2] vastgesteld. Daarin is opgenomen dat de gemeente in 2040 energieneutraal wil zijn. Dit betekent dat alle energie die in dat jaar wordt verbruikt, ook duurzaam moet worden opgewekt. Dit is een grote ambitie en stevige opgave.

In de Duurzaamheidsagenda 2020-2024 heeft de raad een aantal uitgangspunten en criteria vastgesteld voor de opwek van schone energie:
- combinatie zon en wind;
- de opwek nabij onderstation van Herbaijum;
- geen versnippering (gecentraliseerd opwekken);
- minimaal 60% van de grootschalige opwek lokaal eigendom.

Om versnippering in het landschap te voorkomen, wordt gestreefd naar gecentraliseerde energieopwekking. De ontwikkeling van het Klimaatlandschap draagt bij aan de duurzaamheidsambities van de gemeente Waadhoeke, doordat hier duurzame energie wordt opgewekt. Hoeveel energie er met het Klimaatlandschap moet worden gaan opgewekt staat niet vast.

Het doel is om de grote energieopgave zo goed mogelijk in te passen met verschillende andere opgaven in het gebied. De gemeente staat namelijk voor meer uitdagingen dan enkel het energievraagstuk. Op het gebied van natuur is er sprake van achteruitgang en een afname van biodiversiteit. Daarnaast zijn er opgaven op het gebied van klimaatadaptatie, verzilting, watervervuiling, droogte en bodemdaling. Met het Klimaatlandschap wordt een nieuw landschap gecreëerd waarin ruimte is voor meerdere gemeentelijke en maatschappelijke opgaven.

Bij de ontwikkeling van het Klimaatlandschap wordt tevens uitgegaan van de uitgangspunten zoals genoemd in de Notitie Kaders en Bouwstenen Energielandschap Waadhoeke. De gemeente Waadhoeke hecht waarde aan een Klimaatlandschap dat voor minimaal 60 procent in lokaal eigendom is, met als streven 100 procent. Hiervoor is samenwerking nodig met inwoners, energiecoöperaties, bedrijven en grondeigenaren. Uitgangspunt is dat inwoners van Waadhoeke profiteren van de duurzame energie die binnen het Klimaatlandschap wordt opgewekt. Een deel van de opbrengsten kan worden geïnvesteerd in de directe omgeving, zodat iedereen hiervan meeprofiteert.

Op deze manier werkt gemeente Waadhoeke aan een duurzame toekomst, waarin energie, natuur en leefomgeving in balans zijn – voor een mooi en toekomstbestendig Waadhoeke.

[2] Duurzaamheidsagenda Waadhoeke 2020:
https://waadhoeke.debatrijk.nl/documents/14/373/documents/3206/Bijlage%202%20Duurzaamheidsagenda%20Waadhoeke%202020-2024.pdf

2.2 Doel rapport

In dit analyserapport worden het communicatietraject en de inzichten uit de gesprekken met betrokken partijen kort toegelicht en samengevat. Er wordt een voorstel gedaan hoe lokaal eigendom te definiëren binnen het Klimaatlandschap en beschreven wat de gemeentelijke rol in het Klimaatlandschap zou kunnen voorstellen. De inzichten en intenties verkregen uit de definitiefase moeten de opmaat vormen naar de ontwerpfase. Door in te stemmen met het aangaan van intentieovereenkomsten en de richting die gegeven wordt aan de term lokaal eigendom, wordt de definitiefase afgesloten. In dit rapport wordt vervolgens kort beschreven wat de vervolgstappen zijn voor de volgende fase – de ontwerpfase – en wordt een doorkijk gegeven naar de tijdlijn van de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Met de input uit de definitiefase kan in de volgende fase aan de slag worden gegaan met samenwerkingsovereenkomsten en concretere uitwerkingen van o.a. het lokaal eigendom, een businesscase en een inpassingsplan.

3 Communicatietraject

Als start van de definitiefase is een communicatie- en participatieplan[3] opgesteld om het communicatietraject en het proces voor deze fase duidelijk vorm te geven. Een stakeholderanalyse is uitgevoerd. Voor iedere stakeholder is een participatierol en communicatiestrategie uitgedacht. Met veel stakeholders is contact gezocht en hebben overleggen plaatsgevonden. De bevindingen uit deze gesprekken staan in hoofdstuk 5 t/m 9 uitgewerkt. Gedurende het proces hebben enkele aanpassingen binnen het geschreven communicatieplan plaatsgevonden, mede door te anticiperen op gevoerde stakeholdergesprekken. Ervoor is gekozen om in de definitiefase met enkele stakeholders nog niet te spreken. Voor in de komende fase zullen deze gesprekken wel plaatsvinden.

Voor inwoners zijn er binnen de definitiefase geen onderwerpen geweest waarin kon worden geparticipeerd. Participatie zetten we alleen in wanneer er ruimte is om mee te beslissen of mee te denken. Communicatie wordt daarentegen ook ingezet wanneer die ruimte ontbreekt. Deze fase is dus richting omwonenden vooral ingezet op de communicatie. Met het organiseren van Klimaatlokaal hebben we de mensen daarnaast wel van kennis en kunde willen voorzien welke zij in de volgende fase, wanneer er wel een vorm van participatie kan worden toegepast, kunnen gebruiken. Daarnaast zijn alle ingebrachte vragen en opmerkingen gebundeld in een lijst[4]. De inbreng van inwoners nemen we serieus, omdat zij ons kunnen wijzen op zaken die we over het hoofd zien of waardevolle ideeën en suggesties kunnen aandragen om het plan verder te verbeteren. Naast het noteren van de ingebrachte opmerkingen, vragen en bezwaren, worden er in de lijst ook antwoorden op de vragen gegeven en of/hoe deze worden meegenomen in het verdere verloop van het Klimaatlandschap.

3.1 Dorpsbelangen

In februari 2025 zijn de dorpsbelangen van Sexbierum-Pietersbierum, Wijnaldum, Oosterbierum, Tzummarum,
Dongjum en Herbaijum telefonisch benaderd met de vraag hoe de Dorpsbelangen meegenomen wilden worden in de komende fase van het Klimaatlandschap waarbij een overleg voorgesteld werd.
Dorpsbelangen Sexbierum-Pietersbierum en Wijnaldum gaven aan behoefte te hebben aan een overleg. De overige vier dorpsbelangen vonden het op dat moment voldoende om schriftelijk geïnformeerd te worden over de ontwikkelingen van het Klimaatlandschap.

Op 4 maart 2025 vond het overleg plaats met de dorpsbelangen van Sexbierum-Pietersbierum en Wijnaldum. Het doel van dit overleg was om hen te informeren over de stand van zaken van het Klimaatlandschap, de communicatie en participatie uit de vorige fase te evalueren en te bespreken welke rol zij in de huidige fase willen innemen. Tijdens het gesprek gaven de dorpsbelangen aan dat zij in de vorige fase naar hun mening te laat betrokken waren. Ook hadden zij het gevoel dat hun inbreng toen niet serieus werd genomen. Ze ervaren dat er al was besloten dat zon en wind de enige opties zijn en dat de locatie onder de kassen bij Sexbierum al vast stond. Hun inspanningen leken voor niets te zijn geweest.

[3] Bijlage 1 Communicatieplan Klimaatlandschap Waadhoeke D06.
[4] Bijlage 2 Ingebrachte opmerkingen en bezwaren door stakeholders C04.

Daarnaast geven zij een gebrek aan begrip en vertrouwen vanuit de gemeente aan. Afspraken worden niet nagekomen, de communicatie verloopt slecht en overlegverslagen worden onjuist verwoord. Ze voelen zich voor het karretje gespannen en niet gehoord, ook niet tijdens inspreekmomenten in de gemeenteraad. Tijdens het overleg betreurde gemeente Waadhoeke de frustraties en de (ontstane) situatie. Zowel de gemeente als de dorpsbelangen beklemtoonden dat samenwerking en communicatie noodzakelijk is in de verdere ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Zowel dorpsbelangen als de projectgroep trekt aan de bel wanneer nodig.
Dorpsbelangen Sexbierum-Pietersbierum en Wijnaldum hebben op 18 maart de notulen van het overleg ontvangen. Door beiden is op 4 mei schriftelijk akkoord gegeven, waarop de notulen definitief gemaakt is.

Om de communicatie met de zes dorpsbelangen te verbeteren, is afgesproken dat de gemeente een communicatieplan[5] opstelt. Hierin staat hoe de communicatie met de dorpsbelangen en inwoners de komende tijd zal verlopen. Het communicatieplan is op 18 maart 2025 verstuurd naar alle dorpsbelangen. Dorpsbelang Wijnaldum behandelt het communicatieplan, de notulen en de flyer in hun vergadering van 7 april. Op het communicatieplan is tot op heden geen inhoudelijke reactie gekomen.

Met de dorpsbelangen werd afgesproken een lijst[4] op te stellen met daarin de vermelding:
• welke inbreng is geleverd,
• of hier iets mee wordt gedaan,
• waarom wel of niet,
• en hoe dit wordt meegenomen in het vervolg van het project.
De lijst wordt, indien gewenst, op elk moment in het proces gedeeld met de dorpsbelangen. Hier is tot op heden nog geen beroep op gedaan.

Ter inspiratie en het krijgen van een idee bij een Klimaatlandschap, hebben de dorpsbelangen een inventarisatiedocument van energietuinen in Nederland[6] toegestuurd gekregen en zijn zij op de hoogte gesteld van de ervaringen na het bezoek aan Energietuin Assen met gemeente Waadhoeke, Harlingen en Leeuwarden. Er kwam hierop een verzoek vanuit Wijnaldum om ook met de dorpsbelangen een bezoek aan Energietuin Assen te brengen. Na contact met enkele dorpsbelangen is geconcludeerd dat dit op korte termijn (11 april) niet haalbaar is en wellicht ook iets te vroeg in het proces. Deze actie blijft op onze lijst staan voor op een later moment.

Afgesproken is dat de zes dorpsbelangen nog nadenken wat er, naast hetgeen aangedragen in het communicatieplan, extra nodig is voor de inwoners. Hierbij konden de dorpsbelangen ook duidelijk aangeven welke rol zij zouden willen hebben en hoe zij het contact willen onderhouden. Enkel dorpsbelang Wijnaldum heeft hier antwoord op gegeven.

[5] Bijlage 3 Communicatieplan Klimaatlandschap richting Dorpsbelang & Inwoners D03.
[6] Bijlage 4 Inventarisatie energieparken in Nederland D02.

Vervolgens is met alle dorpsbelangen contact gelegd over een inloopbijeenkomst voor inwoners in mei. Op de vraag welke thema's volgens hen niet mogen ontbreken en of er wensen en ideeën zijn bij de invulling hiervan, is geen input aangeleverd. Via de mail is vervolgens een 'safe the date' voor dinsdag 27 mei van 16:00-20:00 verstuurd. In week 20 hebben de dorpsbelangen de advertenties voor Klimaatlokaal ontvangen zodat zij deze via hun sociale media kunnen verspreiden. Daarnaast zijn er bij hen posters afgeleverd, welke binnen de dorpen opgehangen konden worden.

Op 15 mei is de voortgangsrapportage[7] gedeeld met de zes dorpsbelangen. De projectgroep heeft daarbij voorgesteld om begin september een gezamenlijke bijeenkomst met alle dorpsbelangen en de gemeente te organiseren om terug te blikken op de gemeenteraad en de volgende stappen met elkaar te bespreken. Er is aangegeven dat als er aan de hand van de voortgangsrapportage toch nog dringende punten zijn die zij vóór de gemeenteraad willen bespreken, dit mogelijk is.

3.2 Communicatiemiddelen

Om de doelen van het Klimaatlandschap helder en duidelijk over te brengen richting alle omwonenden, zijn de volgende communicatiemiddelen ontwikkeld:

- Website;
- Flyer;
- Advertenties;
- Nieuwsbrieven;
- Klimaatlokaal.

3.2.1 Website

Op de website van de gemeente Waadhoeke is de webpagina Klimaatlandschap[8] in een nieuw jasje gestoken. Deze bevat momenteel een kernverhaal, visualisatie, tijdlijn, Q&A, aanmelding voor de nieuwsbrief, nieuwsbrieven, informatie rondom energie en natuur en de uitnodiging voor Klimaatlokaal. Er is een nieuwe visualisatie voor het Klimaatlandschap gemaakt (figuur 1). De website vormt de basis voor alle informatie over het Klimaatlandschap. Daarnaast worden mensen geïnspireerd met verhalen en overzichten van andere inspirerende energietuinen. We blijven de website updaten door het plaatsen van nieuwe informatie en interviews.

[7] Voortgangsrapportage Klimaatlandschap Gemeente Waadhoeke D03.
[8] https://www.waadhoeke.nl/klimaatlandschap

Figuur 1: Visualisatie Klimaatlandschap

De website is zo ingericht dat deze voldoet aan de richtlijnen voor digitale toegankelijkheid. Hij is opgebouwd uit verschillende themablokken met doorklikmogelijkheden voor meer informatie over de thema's. Extra tegels worden toegevoegd zodra er nieuwe inhoud beschikbaar is. De meest gestelde vragen zijn gebundeld en worden beantwoord op de webpagina. Inwoners en belanghebbenden kunnen aanvullende vragen of opmerkingen sturen naar duurzaamheid@waadhoeke.nl of contact opnemen via het algemene telefoonnummer van Waadhoeke: 0517-380380. Collega's achter de gemeentebalie zullen vragen beantwoorden en waar nodig doorschakelen naar de projectgroep.

3.2.2 Flyer

Om inwoners binnen de 'inner circle' (een straal van 4 km rondom het Klimaatlandschap) te informeren over de mogelijkheid om op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen via website en nieuwsbrief en zich aan te melden voor de nieuwsbrief, werd een flyer (figuur 2) opgesteld. Er zijn in totaal 1500 flyers richting adressen in Sexbierum, Herbaijum, Dongjum, Boer, Tzummarum, Klooster Lidlum, Oosterbierum, Franeker, Pietersbierum en Wijnaldum gestuurd. De flyer is op 3 april huis-aan-huis verspreid.

Figuur 2: Flyer verstuurd richting de 'inner circle'.

3.2.3 Advertenties

Vanuit de flyer is een advertentie (figuur 3) opgesteld welke alle inwoners van Waadhoeke en Harlingen zou bereiken. Het doel hiervan was hen te informeren over hoe men op de hoogte kan worden gehouden van ontwikkelingen rondom het Klimaatlandschap en zich aan te melden voor de nieuwsbrief. De advertenties stonden een week na de flyers, zodat de ‘inner circle‘ als eerste op de hoogte was, in de Franeker Courant, van Wad tot Stad en de Harlinger Courant. Via de QR-code kan de gemeente inzien dat er 11 mensen de webpagina via de krant hebben bezocht.

Figuur 3: De advertentie website en nieuwsbrief in de Franeker Courant, van Wad tot Stad en de Harlinger Courant.

Om mensen vervolgens ook uit te nodigen voor het Klimaatlokaal, zijn, in week 20, advertenties (figuur 4) in de Harlinger courant, Franeker courant, Wad tot Stad en de Um-krant geplaatst. Om het Klimaatlokaal onder de aandacht te brengen is ook een onlinecampagne gedraaid.

Figuur 4: De advertentie uitnodiging Klimaatlokaal in de Franeker Courant, van Wad tot Stad, de Harlinger Courant en de Um-krant.

3.2.4 Nieuwsbrieven

Mensen hebben zich in deze fase kunnen abonneren op een nieuwsbrief die eens in de drie à vier weken wordt gepubliceerd. Elke editie focust op een specifiek thema binnen het Klimaatlandschap waar in die periode aan is gewerkt.

In de eerste publicatie[9], die op 14 april verschijnt, komt het bezoek aan Energietuin Assen-Zuid aan bod, samen met een interview van de bestuurder van AsserEnergie. Voor de eerste nieuwsbrief hebben zich 82 mensen aangemeld. Hiervan zijn er 30 afkomstig uit Sexbierum, 13 uit Wijnaldum, 5 uit Tzummarum, 5 uit Herbaijum, 3 uit Oosterbierum en 3 uit Dongjum. De overige aanmeldingen zijn verspreid over verschillende dorpen, met één of twee aanmeldingen per dorp. Een enkele aanmelding komt van buiten de gemeente Waadhoeke.

De tweede editie van de nieuwsbrief[10], verschenen in mei, richt zich op Klimaatlokaal, samen met een interview over biodiversiteit binnen een energietuin. Ten tijde van deze nieuwsbrief zijn er 117 geabonneerden.

Vervolgens publiceren we frequent nieuwe nieuwsbrieven met interviews, informatie en procesvorderingen. Begin juni zijn er 125 aanmeldingen op de nieuwsbrief.

[9] Bijlage 5 Nieuwsbrief Klimaatlandschap April 2025.
[10] Bijlage 6 Nieuwsbrief Klimaatlandschap Mei 2025.

3.2.5 Klimaatlokaal

Op 27 mei is van 16:00 tot 20:00 uur het Klimaatlokaal georganiseerd in OBS Barraboech te Sexbierum. Het betreft een inloopbijeenkomst met verdiepende sessies over de stand van zaken rondom het Klimaatlandschap Waadhoeke, energieontwikkelingen in Nederland en het organiseren van lokaal eigendom. Er is ook een rondleiding op E-choppers door het projectgebied. Daarnaast kunnen bezoekers vragen stellen en informatie ophalen bij verschillende informatiestands. De thema's biodiversiteit, lokaal eigendom, energie en Energietuin Assen komen aan bod. Voor de kleintjes is er een workshop met allerlei leuke activiteiten. Ideeën, opmerkingen en vragen kunnen bezoekers achterlaten in de ideeënbox. De energiecoaches zijn aanwezig om te helpen met energiebesparing en de "NIP moneybox" staat klaar met mooie prijzen. In figuur 5 is het programma van de dag weergegeven.

Figuur 5: Programma Klimaatlokaal 27 mei 2025

Het doel van de bijeenkomst is om mensen, naast algemene informatie over het Klimaatlandschap en de huidige stand van zaken, ook kennis mee te geven over verschillende thema's die binnen het Klimaatlandschap spelen. We nemen hen mee in de puzzel die we met z'n allen moeten leggen. In de definitiefase konden inwoners nog niet actief meewerken binnen het Klimaatlandschap, maar later zal hun mening en inbreng wel gevraagd worden bij het maken van keuzes over de inrichting van het gebied. De tijdens het Klimaatlokaal opgedane kennis kan daarbij helpen en worden gebruikt wanneer inwoners later om hun mening en ideeën worden gevraagd.

3.3 Ingebrachte opmerkingen, vragen en ideeën

Via alle communicatiemiddelen is aangegeven dat opmerkingen, vragen en ideeën van inwoners van harte welkom zijn. Het uitgangspunt is: samen maken we het plan beter.

In de definitiefase zijn drie e-mails ontvangen over het Klimaatlandschap. Hierop is schriftelijk gereageerd. In de ideeënbox op Klimaatlokaal zijn vier briefjes achtergelaten. Alle opmerkingen en vragen die in de afgelopen jaren zijn gesteld, zijn opgenomen in een lijst[4]. In deze lijst worden reacties op de opmerkingen geformuleerd en wordt toegelicht of, en op welke manier, het punt is meegenomen in het Klimaatlandschap.

4 Inventarisatie voorbeelden in Nederland

Er zijn al diverse locaties in Nederland waar energieopwekking en natuur worden gecombineerd. Deze energietuinen en zonneparken vormen een bron van inspiratie voor ons. Ze laten zien wat er allemaal mogelijk is, maar helpen ons ook om kansen, uitdagingen en risico's in kaart te brengen.

Het Klimaatlandschap wordt uiteraard geen kopie, maar krijgt een authentieke invulling die aansluit bij de omgeving en de kaders die de gemeente Waadhoeke hanteert. We hanteren hoge standaarden en streven naar een meer natuurinclusieve ontwikkeling dan we momenteel elders in het land zien. Het doel is een landschap te creëren dat meerwaarde biedt voor het gebied.

Van bestaande voorbeelden kunnen we leren over de inrichting van het landschap, lokaal eigendom, het participatieproces en de regierol van de gemeente binnen het project. Naar aanleiding van het opgestelde inventarisatierapport over energieparken in Nederland[6] is een bezoek gebracht aan Energietuin Assen-Zuid.

4.1 Energietuin Assen

Op 21 maart 2025 is een bezoek gebracht aan Energietuin Assen-Zuid, ter inspiratie en om ervaring op te doen. Samen met vertegenwoordigers van de gemeente Waadhoeke (projectgroep, stuurgroep en ambtenaren), de gemeente Harlingen (wethouder), de gemeente Leeuwarden (wethouder en ambtenaren) en Bureau Schmidt (projectgroep) reisden in totaal 20 personen af naar Assen.

In de energietuin gaf de bestuurder van de lokale energiecoöperatie AsserEnergie een rondleiding. Hij sprak gepassioneerd en met veel kennis over het project, van begin tot eind. Aansluitend gaf de gemeente Assen in het gemeentehuis een presentatie over haar bijdrage aan de energietuin.

Er is een fotorapportage van de dag gemaakt, waarin inhoudelijke aspecten van de Energietuin Assen worden toegelicht en punten worden benoemd die relevant kunnen zijn voor het proces in Waadhoeke.

AsserEnergie raadt aan om te kiezen voor een samenwerking tussen de coöperatie en de gemeente, omdat een coöperatie kwetsbaar is en te maken krijgt met grote risico's en een complexe financiering. Daarnaast gaf AsserEnergie aan dat tegenwoordig de SDE-subsidie wordt afgebouwd, er kansen liggen in samenwerkingen met grootverbruikers en de overheid lijkt te sturen op corporate PPA's[11].
Ook onderzoeken zij het concept *Local4Local*[12], omdat dit mogelijk zorgt voor verminderde congestie. Deze ontwikkelingen, in combinatie met het opzetten van een coöperatief energiebedrijf, dragen bij aan een aantrekkelijkere businesscase.

[11] Een corporate Power Purchase Agreement is een langetermijncontract tussen een bedrijf en een producent van hernieuwbare energie, zoals een wind- of zonnepark. In zo'n overeenkomst koopt het bedrijf rechtstreeks stroom van de energieproducent, meestal tegen een vaste prijs.
[12] *Local4Local* is een term die verwijst naar het principe waarbij lokale productie en consumptie met elkaar worden verbonden.

Het landschapsontwerp van de Energietuin Assen is tot stand gekomen in samenwerking met Natuur en Milieufederatie Drenthe en Wageningen Universiteit, en daar is men zeer tevreden over. De projectgroep Waadhoeke overweegt nog of zij deze partijen ook zal benaderen of dat een andere partij het landschapsontwerp zal oppakken.

Visueel waren de zonnepanelen in de energietuin nog vrij opvallend, maar daar is een verklaring voor. Het park is pas in september 2024 geopend, waardoor de beoogde vegetatie, heggen, planten en bloemen in maart nog niet volledig tot bloei zijn gekomen. De energietuin begint met een moestuin en vervolgens heeft elk compartiment (kamer) een specifieke habitat voor verschillende insecten, vogels en andere dieren. De initiatiefnemers hechten veel waarde aan educatie over natuur en energie. Niet alleen in de tuin zelf, maar ook online is een educatieve route uitgezet (figuur 6).

Figuur 6: Informatiebord Energietuin Assen met uitleg door AsserEnergie

De projectgroep ziet het aandeel natuur graag meer (en anders) tot uiting komen in het Klimaatlandschap dan in Assen nu te zien is. Er wordt daarom ook gekeken naar energietuin Noordmanshoek (Deventer) waar een voedselbos, tuinderij en kwekerij beheerd lijkt te worden door de lokale voedselcoöperatie Eet lokaal Wijhe.

De gemeenteraad heeft op 23 mei 2025 ook de Energietuin Assen-Zuid bezocht.

5 Bevoegde gezagen

5.1 Provincie Fryslân

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het vaststellen van ruimtelijke plannen op hun grondgebied. De provincie heeft in de POVI ruimtelijk beleid opgenomen dat van invloed is op de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Dit beleid is vertaald in regels in de Omgevingsverordening Fryslân 2022. Ruimtelijke plannen van gemeenten, moeten passen binnen het ruimtelijke beleid van de provincie en moeten daarom voldoen aan de regels in de verordening.

Dit betekent dat de provincie nauw betrokken moet worden bij de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Een belangrijk aspect hierbij is dat de POVI en de Verordening ruimte moeten bieden voor de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Om dit te realiseren, is zowel bestuurlijke als ambtelijke lobby noodzakelijk.

Er hebben overleggen plaatsgevonden met ambtenaren van de provincie, waarbij is afgesproken dat er binnen de provincie een interdisciplinair team beschikbaar is – met specialisten op het gebied van natuurbeheer, energie, ruimte en klimaatadaptatie – waar de gemeente Waadhoeke vragen met betrekking tot de ontwikkeling van het Klimaatlandschap aan kan stellen.

Op 21 mei 2025 heeft op ambtelijk niveau een overleg plaatsgevonden tussen de gemeente en de provincie over de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Tijdens dit overleg heeft de gemeente de stand van zaken en het proces rondom het Klimaatlandschap toegelicht aan de provincie. Vanuit de provincie is een toelichting gegeven op het huidige beleid.
Volgens de huidige provinciale verordening is het niet toegestaan om zondermeer nieuwe windturbines op te richten en is de provincie erg terughoudend in de mogelijkheden voor zonneparken op landbouwgronden. Wel is het mogelijk om kleine windmolens met een tiphoogte tot 15 meter te plaatsen voor eigen gebruik bij agrarische (hulp)bedrijven en recreatieve voorzieningen, en mogen dorpsmolens worden opgeschaald tot een hoogte van 100 meter. Daarnaast mag een nieuwe windmolen gebouwd worden als er bestaande molens gesaneerd worden. Dit zou mogelijk kunnen gelden voor de twaalf bestaande molens bij de Bjirmen. Kortom, op basis van de huidig geldende provinciale verordening is het binnen het Klimaatlandschap maar beperkt mogelijk om duurzame energie op te wekken met windturbines of zonnepanelen op gronden die als landbouwgrond zijn bestemd. De gemeente was hier al van op de hoogte.

Eerder heeft de provincie al gereageerd op de ontwerp-omgevingsvisie van de gemeente Waadhoeke en aangegeven dat de realisatie van het Klimaatlandschap in de voorgestelde vorm op dit moment niet haalbaar is binnen het huidige provinciale beleid. Tevens gaf de provincie aan dat het Klimaatlandschap misschien niet expliciet opgenomen wordt in de Provinciale Omgevingsvisie als grootschalige opweklocatie. Wel kunnen er randvoorwaarden worden geformuleerd die de realisatie van het Klimaatlandschap in de toekomst mogelijk maken. Het initiatief Klimaatlandschap wordt in de tussentijd verder onderzocht. Vanuit de provincie is aangegeven daar begrip voor te hebben.

De provinciale verordening bevat daarnaast ook regels voor lokaal eigendom.

Er is afgesproken om – ten aanzien van de benodigde ruimtelijke procedures, waaronder onderzoeken en de relevante wet- en regelgeving – verdere afstemming te zoeken met de provincie. De provincie heeft hier positief op gereageerd.

5.2 Defensie

Defensie moet betrokken worden bij projecten die in of nabij gebieden in beheer van defensie liggen, zoals militaire oefenterreinen, luchtruim of strategisch belangrijke infrastructuur. De plaatsing van windturbines kan bijvoorbeeld gevolgen hebben voor de vliegroutes of het gebruik van bepaalde gebieden door defensie. Daarom is het noodzakelijk dat defensie wordt geraadpleegd voor veiligheids- en operationele afstemming, waarbij de plannen voorgelegd moeten worden aan het CLSK (Commando Luchtstrijdkrachten).

Op 11 maart 2025 heeft een overleg plaatsgevonden met de belangbehartiger en de omgevingsmanager van defensie. Tijdens dit overleg werd benadrukt dat bij de plaatsing van windturbines rekening gehouden moet worden met de aanvliegroutes en de maximale toegestane objecthoogtes rondom vliegbasis Leeuwarden. Deze maximale hoogtes vallen binnen de zogenaamde funnel: een obstakelvrije rechthoekige zone rondom de start- en landingsbaan, met aan weerszijden zijvlakken die geleidelijk oplopen tot een hoogte van 45 meter. In elke baanrichting bevindt zich een landings- en startvlak, waarbij de hoogte toeneemt met een hellingsverhouding van 1:50.

Ter hoogte van windpark De Bjirmen bevindt zich het Instrument Landing System (ILS) van de vliegbasis (tussen vliegbasis en de verkeerstoren), gelegen op 150 meter boven NAP (figuur 7). De regelgeving met betrekking tot deze hoogtelimieten is vastgelegd in de Wet Militaire Luchthavens, maar is niet opgenomen in het omgevingsplan.

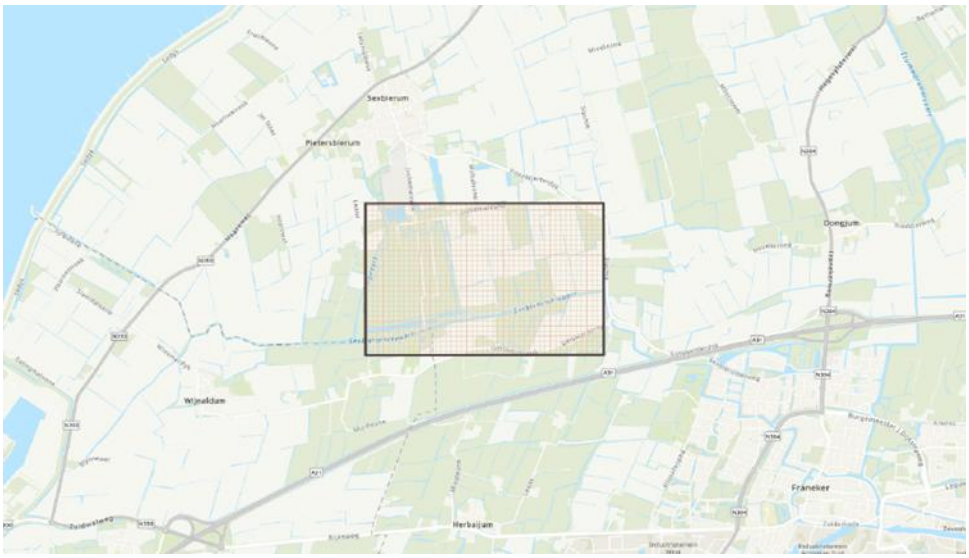

Figuur 7. Kaart luchtvaartveiligheid bouwhoogtebeperkingen 150 m ter hoogte van het Klimaatlandschap

Daarnaast is aangegeven dat windturbines verstoringen kunnen veroorzaken op het radarsysteem. Dit komt doordat de met hoge snelheid draaiende rotorbladen van windturbines het radarsignaal verstoren en de omvang van de turbines kan zorgen voor reflecties van radarsignalen.

Aan de noordzijde van het Klimaatlandschap in Wier, net boven Berlikum, staat een radarinstallatie van defensie. Deze installatie is een bepalende factor voor de hoogtebeperkingen in dit gebied. Radarrestricties liggen vaak iets lager dan de hoogtelimieten binnen de funnel. In heel Nederland geldt dat objecten niet hoger mogen zijn dan 89 meter boven NAP in verband met radarinterferentie. Daarnaast heeft de radar een zonering, waardoor het mogelijk is om binnen de funnel te vallen zonder een storend signaal op de radar te veroorzaken. Om dit te beoordelen, moet een radarverstoringsonderzoek worden uitgevoerd door TNO, waarmee de impact van de windturbines op de radar wordt geanalyseerd. Hierbij wordt specifiek gekeken naar de permanente schaduw in het radarbeeld, waarbij een minimale dekking van 90% vereist is. Defensie baseert zich op het advies van TNO en geeft op basis daarvan een bindend advies, dat nodig is voor het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

Naast de funnel en radarverstoringen, kan schittering van zonnepanelen hinderlijk zijn voor piloten. Dit probleem kan worden verminderd door het gebruik van speciale folies of door de hoek van de zonnepanelen zorgvuldig aan te passen. Door de panelen onder verschillende hoeken te plaatsen, wordt het gereflecteerde licht verspreid in meerdere richtingen, waardoor een groot verblindend oppervlak wordt voorkomen. Voor dit probleem zijn dus praktische oplossingen beschikbaar.

5.3 Wetterskip

Wetterskip Fryslân speelt een cruciale rol in het waterbeheer, vooral als het gaat om waterberging, overstromingsrisico's en natuurbehoud. Bij de ontwikkeling van het Klimaatlandschap, dat bijvoorbeeld waterberging of natuurontwikkeling kan omvatten, is het belangrijk om in overleg te gaan met het Wetterskip. Zo wordt geborgd dat de plannen passen binnen de Waterwet en dat wateropgaven waar mogelijk gecombineerd kunnen worden.

Op 21 maart 2025 is een overleg geweest met Wetterskip Fryslân. Het doel van het gesprek was om te onderzoeken of er vanuit het Wetterskip koppelkansen zijn in relatie tot de ontwikkeling van het Klimaatlandschap.

Volgens Wetterskip Fryslân is de boezem rondom het Klimaatlandschap op orde, waardoor aanpassing van het boezemsysteem niet nodig is. Wel gaf Wetterskip Fryslân aan een buffer te willen realiseren voor het Roptagemaal, dat op getij werkt. Deze buffering is nodig om slim te kunnen malen, het gemaal te ontlasten en energie te besparen. Die desgewenste bufferzone zou dan land uit deelgebied 1 omvatten, wegens de aansluiting met de Roptavaart.

Daarnaast voert het Wetterskip een studie uit naar de optimalisatie van het oppervlaktewatersysteem, dat ze willen combineren met het zuiveren van hemelwaterafvoer (HWA). Er zijn knelpunten in het rioolsysteem: de glastuinbouw loost water in het droogwaterriool, terwijl het doel is om hemelwater en afvalwater gescheiden af te voeren.

Mogelijk kan het hemelwater eerst gereinigd worden met een helofytenfilter, dat eventueel in de bufferzone geplaatst kan worden. Deze bufferzone kan bovendien dienen als hoogwatervluchtplaats voor vogels vanuit het Waddengebied. Op bepaalde percelen binnen het Klimaatlandschap is sprake van verziltingsproblemen. Wetterskip Fryslân heeft aangegeven dat het vernatten van deze percelen kan bijdragen aan het voorkomen van verzilting. Deze vernatting zou ook onder de zonnepanelen kunnen plaatsvinden. Wel is het zo dat uiteindelijk verzilting lastig tegen te gaan is en het land hier niet meer geheel 'gezond' en bruikbaar voor bepaalde functies gaat zijn.
Verder werd aangegeven dat het grondwater vervuild kan raken door lekkages of branden van batterijen (waarbij bluswater betrokken is). Het wordt voorgesteld om zoutbatterijen toe te passen.
Wetterskip is in principe geïnteresseerd in participatie, vooral op het gebied van windenergie. Deze interesse hangt wel af van de netvlakken waarop Wetterskip aangesloten is en dus aansluitingen en capaciteit kan delen. Zij zoeken dit uit bij Liander, dus een exacte invulling van wat Wetterskip kan, is nog onduidelijk. Voor nu ligt de focus op het bufferen van het Roptagemaal.

Wat betreft de aanvraag van de Watervergunning en eventueel peilwijzigingen zijn er verschillende stappen en onderzoeken nodig om het proces goed te doorlopen volgens de Waterwet. Het verlagen van peilen is in dit geval niet aan de orde. Een belangrijk aspect in dit proces is de Roptavaart, die cruciaal is voor de werking van het gemaal. De Roptavaart staat onder het beheer van het Wetterskip, hoewel de grond eronder van een andere eigenaar is.

Op het gebied van geothermie is vanuit Wetterskip Fryslân tegenstand, vooral vanwege de risico's van verzilting en de impact die zout water kan hebben op de ondergrond. De menging van zout en zoet water kan schadelijk zijn voor het grondwater, wat leidt tot bezorgdheid bij zowel provincie als Wetterskip. De provincie heeft hier de bevoegdheid, maar het Wetterskip raadt dit soort initiatieven af en zal hier niet actief aan meewerken. Met aquathermie ziet Wetterskip wel koppelkansen met hun eigen doelen en belangen.

5.4 Friese Energie Tafel

De Friese Energie Tafel (FET) is een samenwerkingsverband dat zich inzet voor de realisatie van schone energie in Fryslân. De FET hanteert daarbij de volgende pijlers:

- Het bundelen van expertise, capaciteit en kennis;
- Het gezamenlijk aanpakken van energievraagstukken;
- Meer grip en regie op samenhang in de uitvoering;
- Het aanjagen en mogelijk maken van initiatieven.

In dit kader heeft de FET de Friese Energievisie opgesteld. Deze visie beschrijft hoe wordt toegewerkt naar een schoon, toekomstbestendig en rechtvaardig energiesysteem in 2050. In de Friese Energievisie is het Klimaatlandschap expliciet opgenomen als één van de ontwikkelpaden. De ontwikkeling daarvan wordt als volgt omschreven:

“De gemeente Waadhoeke heeft flinke ambities voor de productie van duurzame energie. De gemeente werkt aan de ontwikkeling van een Klimaatlandschap waarin deze productie wordt geclusterd. De gemeente onderzoekt verschillende opties voor de inrichting van het landschap en zal in de komende jaren, mede op basis van een gebiedsontwikkelingsproces, de precieze invulling bepalen.”

6 Natuur en ecologie

Natuur en ecologie vormen belangrijke uitgangspunten voor de inrichting van het Klimaatlandschap. Er wordt ingezet op de ontwikkeling van minimaal 25% natuur binnen het gebied, met als streven om 50% natuur te realiseren. Het doel is om een meerwaarde voor de natuur te creëren, in plaats van uitsluitend aan natuurbescherming te doen.

Er zijn gesprekken gevoerd met de Vogelwacht, de Friese Milieu Federatie, Landschapsbeheer Fryslân en LTO Noord over de vraag hoe natuur en ecologie het beste kunnen worden ingepast in het Klimaatlandschap.

6.1 Vogelwacht

Op 28 april heeft een overleg plaatsgevonden met Vogelwacht Franeker en Omstreken. In het projectgebied voert de Vogelwacht met name in het broedseizoen al vogeltellingen uit, en is zij actief met nestbescherming en nazorg. Volgens de Vogelwacht komen in het gebied verschillende vogelsoorten voor die op de Rode Lijst staan. Samen met de Vogelwacht wordt onderzocht hoe niet alleen de natuur beschermd kan worden, maar ook hoe we met het Klimaatlandschap een meerwaarde voor de natuur kunnen realiseren.

Voor een goede onderbouwing in een natuurtoets, milieueffectrapportage (MER) en de ruimtelijke besluitvorming is het noodzakelijk om weidevogels jaarrond en over meerdere jaren in het projectgebied te inventariseren. Jaarrond onderzoek voorkomt dat bepaalde soorten – zoals doortrekkers, wintergasten en andere beschermde vogelsoorten – over het hoofd worden gezien. Met de Vogelwacht is afgesproken dat zij een plan zullen opstellen voor dit jaarrond onderzoek, waarmee zij willen bijdragen aan de ontwikkeling van het Klimaatlandschap.

Daarnaast heeft de Vogelwacht aangegeven dat het wenselijk is om deelgebied 1 in te richten als hoogwatervluchtplaats. In de volgende fase wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om dergelijke hoogwatervluchtplaatsen op te nemen in het Klimaatlandschap. Daarbij wordt ook bekeken of elders binnen de gemeente Waadhoeke een geschikt gebied als hoogwatervluchtplaats kan worden ingericht.

Met de Vogelwacht is gesproken over het effect van energieopstellingen op de natuur en waar en hoe binnen de projectlocatie natuur en energie het beste samen kunnen gaan. De Vogelwacht werkt dit nog verder uit. In de ontwerpfase nemen we deze punten mee.

Tot slot gaf de Vogelwacht aan dat het belangrijk is om ook andere flora en fauna, zoals amfibieën, reptielen en insecten, in het projectgebied te onderzoeken. Als suggestie werd geopperd om scholieren en studenten te betrekken bij deze inventarisaties, in de vorm van een educatief programma. Dergelijke participatie komt vaker voor bij vergelijkbare projecten. In de volgende fase wordt bekeken welke mogelijkheden hiervoor bestaan.

6.2 Landschapsbeheer Friesland

Landschapsbeheer Friesland (LBF) is een organisatie die de ontstaansgeschiedenis van een gebied en de ontwikkeling ervan door de jaren heen in kaart kan brengen. Met het ontwerp van het Klimaatlandschap willen we rekening houden met de oorsprong van het landschap en elementen uit het verleden terug laten brengen. Met het Klimaatlandschap wordt een nieuw gebied gecreëerd waarin meerdere gemeentelijke opgaven samenkomen, terwijl tegelijkertijd zoveel mogelijk het karakter van de gemeente behouden blijft of zelfs wordt hersteld. Een kader vanuit de gemeente is behoud van het open karakter van het landschap.

Landschapsbeheer Friesland schreef een memo over het Klimaatlandschap, die wordt meegenomen in de inrichtingsplannen van de volgende fase. In de memo wordt de methodiek uit het programma *Mei it ferline foarút* benadrukt. Deze brengt de Chronologica van het landschap in kaart en helpt zo beleidsmakers, bestuurders en grondeigenaren bij de ontwikkeling van een toekomstplan voor hun gebied. Het openleggen en benutten van oude slootstructuren helpt bij een duurzame waterberging en herstel van singels en houtwallen helpt bij versterking van de biodiversiteit. Dit soort maatregelen dragen bij aan een duurzame landbouw en een gezonde leefomgeving. Met het kennen van het ontstaan van het landschap, leer je een landschap beter te lezen, maak je gerichter en eerlijker keuzes en kunnen maatregelen worden voorgesteld om landschap te versterken. Landschapsbeheer Friesland kan voor de gemeente Waadhoeke een onderzoek uitvoeren om zo tot een betere locatiekeuze en inpassingsplan te komen.

6.3 Friese Milieufederatie

Met de Friese Milieufederatie (FMF) is meermaals contact geweest. Het concept Energietuinen is door de Natuur- en Milieufederaties (NMF) bedacht en op een aantal plaatsen in Nederland tot ontwikkeling gekomen. Zij wijzen op het belang van het vroegtijdig meenemen van natuur in energieprojecten en het creëren van een meerwaarde voor de natuur. De FMF organiseert ook de cursus Energieboswachter. Een huidige groep cursisten gebruikt het Klimaatlandschap als hun casus. Hun resultaten kunnen voor het project Klimaatlandschap interessant zijn.

Op 13 mei is gesproken over mogelijke rollen van de FMF binnen het Klimaatlandschap. FMF vertelt dat het zit te wachten op een energiepark in Friesland. Daarmee steunen ze het initiatief dat Waadhoeke toont ten harte. FMF geeft aan een bijdrage te willen leveren aan het project, als dat het project ten goede komt. De rol en bijdrage kan door de tijd variëren.

Ze kunnen de rol als spreekbuis voor de natuur- en landschapsorganisaties op zich te kunnen nemen. Daarbij geven ze aan dat het een verrijking voor het project is dat de gemeente ook individueel contact legt met deze organisaties. FMF kan daarnaast ruimtelijke- en natuuropgaven bewaken. Zij hebben ervaring in het betrekken van de mienskip en het organiseren van tekensessies en brainstormsessies. Indien gewenst kan de FMF ook een scan of nulmeting uitvoeren of zelfs het project onder hun concept Energietuinen doorontwikkelen.

FMF gaf aan te merken dat projecten waarbij NMF is aangesloten vaak soepeler verlopen en een grotere kans van slagen hebben, vooral doordat het proces gerespecteerd wordt, iedereen kan meedoen en er durf is om beslissingen te nemen.

De FMF zit aan tafel bij de Friese energietafel en de provincie waardoor het ook zijn rol binnen de POVI heeft. Het idee van energietuinen en dus ook het Klimaatlandschap nemen ze in de overleggen mee.

Daarnaast wees FMF op Natuerlik Fryslân 2050. Dit is een visie op provincie Fryslan waarin staat hoe natuur en landschap ons kunnen helpen om een aantal maatschappelijke opgaven op te lossen. Hierin zijn regels opgenomen waar het Klimaatlandschap mee kan werken. FMF wijst erop dat in de volgende fase er een visie op het weidevogelkansgebied moet komen en oplossingen gevonden moeten worden voor het werken in weidevogelkansgebied.

6.4 LTO Noord

LTO Noord is de toekomstgerichte ondernemersvereniging voor boeren en tuinders in de negen noordelijke provincies. Op 20 mei vond een gesprek plaats met bestuurders van LTO Noord. Tijdens dit gesprek benadrukte LTO dat de gemeente Waadhoeke vooruit moet denken over de groeiende energiebehoefte als gevolg van de elektrificatie; ook agrariërs worden hiermee geconfronteerd. LTO gaf verder aan positief tegenover de deelname van boeren aan het Klimaatlandschap te staan.

LTO pleit ervoor om uitsluitend niet-productieve landbouwgrond te gebruiken voor energieprojecten. Zij geven aan dat het projectgebied bij Sexbierum inderdaad een slechte bodemkwaliteit heeft, onder andere door verziltingsproblemen. Het oplossen van deze verzilting blijkt lastig, waardoor de grond naar verwachting ook in de toekomst ongeschikt zal blijven voor landbouw.

Daarnaast heeft LTO gebieden buiten het huidige projectgebied aangewezen die in slechte staat verkeren voor agrarisch gebruik en mogelijk interessant kunnen zijn voor het Klimaatlandschap. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan compensatiegronden.
Daarnaast geeft LTO aan dat de implementatie van waterberging binnen het Klimaatlandschap ook positieve effecten kan hebben voor de omliggende boeren, doordat het kan dienen als waterbuffer in droge periodes. Tot slot wees LTO erop dat, wanneer het Klimaatlandschap nieuwe biodiversiteit naar het gebied aantrekt, er ook gekeken moet worden of dit de landbouw in de omgeving niet belemmert. Daarnaast moet beplanting geschikt zijn voor verzilte gronden.

6.5 Water en Bodem Sturend

In het ontwerp van de Omgevingsvisie van de gemeente Waadhoeke is opgenomen dat in nieuwe plannen ‘water en bodem sturend’ als leidende principes moeten worden toegepast. Ook bij de ontwikkeling van het Klimaatlandschap zullen deze leidende principes worden betrokken. Daarbij zal de beleidsbrief ‘Water en Bodem sturend’ aan de Tweede Kamer van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, d.d. 25 november 2022, als leidraad dienen. In deze brief zijn de volgende uitgangspunten opgenomen voor het sturend vormgeven van water en bodem:

- Niet afwentelen: op toekomstige generaties, naar andere gebieden of functies, van privaat naar publiek.
- Meer rekening houden met extremen in klimaat.
- In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en bodem. Overtollig water niet meer standaard zo snel mogelijk afvoeren naar zee. Van vergiet naar spons.
- Meer aandacht voor meerlaagsveiligheid: eerste laag dijken en keringen, tweede laag achter de dijken en keringen en derde laag crisisbeheersing.
- Minder afdekken, minder vergraven, niet verontreinigen. Vitale Bodem en duurzaam beheer.
- Integrale aanpak in de leefomgeving.
- Comply or explain (Ruimtelijke plannen worden afgestemd op de draagkracht van het bodem- en watersysteem. Bij afwijking daarvan moet worden onderbouwd hoe de risico's worden beheerst).

7 Lokaal eigendom

7.1 Samenwerkingsvormen en lokaal eigendom

Een belangrijk onderdeel van de concretiseringsfase is het in kaart brengen van mogelijke samenwerkingsvormen tussen energiecoöperaties, grondeigenaren en marktpartijen, voor de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Daarbij moet worden vastgesteld welke samenwerkingsvorm het meest geschikt is. De gemeente Waadhoeke neemt hierin de regie en werkt samen met energiecoöperaties, grondeigenaren en marktpartijen om het Klimaatlandschap vorm te geven. Om een goed beeld te krijgen van verschillende samenwerkingsvormen en de bijbehorende voor- en nadelen, marktconformiteit, geschatte investeringen, risico's, governance, rendementen en juridische aandachtspunten, is adviesbureau Enber gevraagd om input te leveren. Enber is ook gevraagd om, vanuit hun expertise, de gesprekken met energiecoöperaties en grondeigenaren te begeleiden.

7.2 Uitwerking kader lokaal eigendom

Lokaal eigendom komt voort uit het Klimaatakkoord waarin wordt gesproken over het sneller behalen van doelstellingen wanneer er draagvlak is. Het doel is een betere verdeling van lusten en lasten. Hierin is participatie een middel en van groot belang. Onder participatie valt onderscheid te maken tussen procesparticipatie en financiële participatie. Bij procesparticipatie wordt gesproken over het actief en inhoudelijk informeren van de omgeving in het proces van het project en het meepraten, meedenken, meedoen, adviseren en/of meebeslissen van de omgeving over bijvoorbeeld de inpassing, reductie van overlast en randvoorwaarden richting de besluitvorming. Onder financiële participatie valt het hebben van de mogelijkheid voor de omgeving om financieel deel te nemen aan het project of op een andere manier profijt te hebben van een tegemoetkoming, door middel van financiële deelneming, een gebiedsfonds, een omwonendenregeling en/of een eenmalige maatschappelijke bijdrage. Lokaal eigendom is een vorm van financiële participatie. Draagvlak is dus niet hetzelfde als lokaal eigendom. Lokaal eigendom is het middel, draagvlak het doel.

Lokaal eigendom definiëren we als het juridisch en economisch eigenaarschap van een ontwikkeling. Dit houdt in dat er economisch zowel lusten als lasten worden gedragen, dat er wordt geïnvesteerd en dat er zeggenschap over de ontwikkeling is. Omgeving heeft inspraak in de totstandkoming en vormgeving van de ontwikkeling.

Onder lokaal eigendom verstaan we een vertegenwoordiging van samenwerkende omwonenden, die open staat voor iedereen en op gelijke voet met elkaar het lokaal eigendom vormgeven. Dit is vaak georganiseerd in de vorm van een coöperatie. Een beperkte groep ondernemers die een zon- of windproject zelfstandig realiseert zonder daar de omgeving in te betrekken en van mee te laten profiteren beschouwen we niet als lokaal eigendom. In de samenwerkingsvorm kan worden toegetreden door inwoners, energiecoöperaties, dorpsbelangen, wijkverenigingen, agrariërs, bedrijven en overheid. In beginsel heeft iedereen evenveel stemrecht. Onder lokaal vallen personen of ondernemingen uit de regio. Degene die de meeste lasten dragen, willen we ook de meeste lusten laten hebben. Dit kan worden vormgegeven door het hanteren van afstandscriteria ten opzichte van de projectlocatie.

De gemeente neemt bij lokaal eigendom geen concurrerende positie in ten opzichte van de hierboven genoemde partijen, maar zal aanvullend zijn. Deze positie kan ook gelden voor buurtgemeenten of provincie Fryslân.

Gemeente Waadhoeke geeft voorkeur aan vroegtijdig eigenaarschap zodat procesparticipatie plaatsvindt en er grip op en draagvlak voor het hele proces is. Het Klimaatlandschap gaat uit van datgeen vastgesteld in de duurzaamheidsagenda Waadhoeke: minimaal 60% (streven naar 100%) van de grootschalige opwek moet in eigendom van de lokale omgeving zijn.

7.3 Energiecoöperaties

Alle energiecoöperaties uit de gemeente Waadhoeke komen in aanmerking voor lokaal eigendom. Al in een vroeg stadium voegden een aantal energiecoöperaties zich samen tot de Samenwerkende Waadhoekse Energie Coöperatie (SWEC). Met deze energiecoöperaties is contact geweest en is afstemming geweest over hun vertegenwoordiging binnen SWEC. Met enkelen is afgesproken dat de gemeente hen ook individueel op de hoogte houdt over het Klimaatlandschap. Met energiecoöperatie TOER, die (nog) niet onder SWEC valt, heeft een apart gesprek plaatsgevonden.

7.3.1 SWEC

SWEC (Samenwerkende Waadhoekse Energie Coöperatie) is een gebiedscoöperatie die onlangs opgericht is door samenwerking van zeven energiecoöperaties: De Bildtse Energiecoöperatie, Dronryp Energiecoöperatie, Fryske Flinter (Energiecoöperatie Oosterbierum), Energiecoöperatie Spannum-Edens, Boksum Energiek, Enerzjy Koöperaasje Duorsum Berltsum-Wier en MEK (Marsumer Enerzjy Kooperaasje). SWEC is tot stand gekomen als samenwerking tussen zeven verschillende energiecoöperaties, omdat zij kansen ziet om binnen en buiten het Klimaatlandschap grootschalige duurzame energieprojecten te realiseren waarbij de omgeving gemeentebreed meeprofiteert. Tijdens de algemene ledenvergadering op 8 mei 2025 hebben de leden ingestemd met de vervolgactiviteiten voor de verdere ontwikkeling van de SWEC.

SWEC beschouwt het Klimaatlandschap als één project met meerdere deelprojecten, waarbij zowel bestaande als nieuwe aansluitingen worden meegenomen. Daarnaast kijkt SWEC breder dan alleen het Klimaatlandschap, aangezien de coöperatie niet uitsluitend voor dit project is opgericht. Het doel is om elk deelproject voor minimaal 50-60% in lokaal eigendom te houden. SWEC wil graag alle projecten mede-ontwikkelen en inwoners de kans geven om deel te nemen, door mee te financieren of door de mogelijke afname van stroom. Ook hecht SWEC waarde aan een natuur-inclusieve inrichting van het opwekgebied en samenwerking met de gemeente Waadhoeke.

SWEC geeft aan vergevorderde plannen te hebben om, samen met eigenaar en ontwikkelaar European Energy (EE), het bestaande windmolenpark De Bjirmen (12 windmolens met een tiphoogte van 45 meter) te herontwikkelen. De gemeente heeft op 24 maart ook met European Energy gesproken om te kijken welke toekomstige plannen ze hebben met windpark de Bjirmen. EE gaf toen inderdaad aan samen met SWEC in goed gesprek te zijn over een herontwikkeling van het park. Omdat de grootverbruikersaansluiting van dit windpark nog overcapaciteit heeft, wil SWEC onderzoeken of het gebied ook geschikt is voor aanvullende ontwikkelingen, zoals zonnestroom en batterijopslag.

De gemeente en SWEC hebben hun intentie over een samenwerking uitgesproken. Er is een intentieovereenkomst[13] opgesteld met kaders voor een samenwerking tussen SWEC en de gemeente Waadhoeke. Belangrijke kaders zijn het realiseren van ten minste 60% lokaal eigendom en het streven naar 50% natuurinclusieve ontwikkeling. De overeenkomst wordt door SWEC in week 24 ondertekend. Bij instemming van de raad op 3 juli zal het college de intentieovereenkomst vervolgens voorgelegd krijgen voor ondertekening. De overeenkomst spreekt de intentie uit om in de volgende fase tot een samenwerkingsovereenkomst te komen.

7.3.2 TOER

Tzummer Organisatie voor Energie in de Regio (TOER) is een energiecoöperatie die de dorpsmolen in Tzum beheert. De coöperatie telt 530 leden en zet zich in voor de energietransitie. Daarnaast wil TOER fungeren als kenniscentrum voor inwoners op het gebied van duurzame energie en energiebesparing.

Op 13 maart 2025 heeft er een overleg plaatsgevonden met TOER, waarin is gevraagd op welke wijze de coöperatie wil en kan participeren in het Klimaatlandschap. TOER heeft hierover nog geen definitief standpunt ingenomen. TOER staat achter het idee van een Klimaatlandschap in Waadhoeke.

Zij gaven aan dat zij het niet zinvol vinden individueel deel te nemen aan het Klimaatlandschap. Het heeft vooral zin samen te werken vanuit FREON en met andere energiecoöperaties. Als losstaande energiecoöperatie heeft TOER onvoldoende ontwikkelkracht. Ze maken zich zorgen over dorpsmolens in Friesland en voeren hierover ook gesprekken met de provincie Fryslân. In de traditionele opzet zijn dorpsmolens financieel niet haalbaar. Bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar draait een energiecoöperatie net positief, mits de wind stevig doorwaait. Bij een jaar met minder wind kunnen de cijfers zelfs negatief uitvallen.

Wat betreft de haalbaarheid is de financiële haalbaarheid leidend. Een extra aandachtspunt betreft professionalisering. Energiecoöperaties worden nu gerund door vrijwilligers. Voor de ontwikkeling van een klimaatlandschap is het nodig het lokale kennisnetwerk te versterken en te verjongen. Het gaat om heel veel geld. TOER is ervan overtuigd dat het Klimaatlandschap op coöperatieve wijze ontwikkeld moet worden. Een grote marktpartij moet niet de opdracht krijgen een groot park te ontwikkelen want dan zullen de lasten lokaal worden gedragen en de lusten over de provinciegrens verdwijnen.

TOER wil graag participeren in het Klimaatlandschap, maar moet dat nog wel formeel bespreken binnen het bestuur. TOER geeft aan dat die koppeling met het Klimaatlandschap zou moeten verlopen via het samenwerkingsconsortium FREON waaraan zij deelnemen. Met hen onderzoeken ze de mogelijkheid van Energiehubs. Met FREON is ook gesproken, wat is te lezen in paragraaf 7.4.1.

TOER voert daarnaast momenteel ook overleg met SWEC om te verkennen of en op welke wijze zij mogelijk kunnen aansluiten bij SWEC.

[13] Bijlage 7 Concept intentieovereenkomst SWEC – Gemeente Waadhoeke.

7.4 Grootverbruikers

Bedrijven in gemeente Waadhoeke hebben uitdagingen. Ze ervaren problemen om hun verduurzamingsdoelen te bereiken. Netcongestie en lange wachttijden op netaansluitingen zorgen ervoor dat de bedrijven hun voornemens en plannen om te verduurzamen (nog) niet kunnen uitvoeren. Het Klimaatlandschap is een stap, waar grootverbruikers profijt van kunnen hebben.

Naast gesprekken met vertegenwoordigers van bedrijven (FREON en Westergo) is ervoor gekozen om niet individueel met bedrijven te spreken. Bedrijven worden namelijk al vanuit verschillende hoeken benaderd, zoals via het actieplan netcongestie Liander en Goud van Noordwest. De gemeente wil met een eenduidig verhaal richting de bedrijven communiceren. Op dit moment kan dit nog niet concreet genoeg plaatsvinden. Wel is er een brief gestuurd naar alle grootverbruikers binnen de gemeenten Waadhoeke en Harlingen, waarin we hen informeren over de huidige fase en hen vertellen hoe de bedrijven mee worden genomen binnen het proces.

7.4.1 FREON

Op 23 april heeft een overleg plaatsgevonden met Coöperatie Ús FREON (Fries Energie Ontwikkel Netwerk). FREON is in 2022 opgericht om Friese bedrijven, instellingen en burgers samen te brengen en gezamenlijk de uitdagingen van de energietransitie aan te gaan. Ze hebben ongeveer 80 leden, bestaande uit zowel organisaties als individuen.
Windunie neemt als initiatiefnemer en ontwikkelaar deel aan FREON. FREON geeft aan geen winstoogmerk te hebben en het geld niet te laten wegvloeien, maar te investeren in de inwoners en nieuwe projecten. Dat Windunie een voortrekkersrol vervult en haar nek uitsteekt, doet daar volgens hen niets aan af.

In 2023 heeft FREON samen met de provincie Friesland in een onderzoeksrapport geconcludeerd dat energiehubs haalbaar en aanvaardbaar zijn. Daaruit volgend heeft de provincie een concept energievisie opgesteld waarin ruimte wordt gemaakt voor deze lokale energiehubs. FREON richt op de ontwikkeling van lokale energiehubs in Friesland. In maart 2025 hebben ze een brandbrief verstuurd aan de Statenfracties en de Gedeputeerde van de provincie Fryslân.

FREON benadrukte dat versnelde besluitvorming noodzakelijk is om de energietransitie te versnellen, gezien de snel toenemende elektriciteitsvraag van bedrijven. Daarnaast gaf FREON aan positief te staan tegenover de ontwikkelingen rondom het Klimaatlandschap, want het is een stap in de energietransitie. Maar, zij drongen er tegelijk op aan dat de gemeente Waadhoeke alternatieve opweklocaties binnen gemeente Waadhoeke (binnen een straal van 4km van het onderstation Herbaijum) daarmee niet moet uitsluiten. Het Klimaatlandschap zal niet voor de gehele gemeente duurzame energie kunnen realiseren. De reden hiervoor is dat bedrijven (grootverbruikers) eveneens een verduurzamingsopgave hebben en in toenemende mate elektrificeren, waardoor de vraag naar elektriciteit de komende jaren sterk toeneemt. Grootverbruikers hebben behoefte aan afname van en zekerheid over betaalbare, concurrerende en duurzame energie op de lange termijn.

De grootste urgentie ligt bij het verminderen van netcongestie geeft FREON aan. Om netcongestie te verminderen zijn ze voornemens om samen met de grootverbruikers op het onderstation van Herbaijum te gaan schaduwdraaien via Shared Energy Platform. Door collectief gegevens te verzamelen wordt zichtbaar of en zo ja hoe de belasting op het onderstation kan worden gestuurd. Ze doen dit in samenwerking met Goud van Noordwest, die kijkt naar het voorkomen van netcongestie op bedrijfsterreinen, en met Liander in haar actieplan netcongestie. Maar, geeft FREON aan, om netcongestie echt te voorkomen, moet ruimte worden geboden om duurzame energie te kunnen opwekken. Daarom willen ze met energiegemeenschap Westergo (paragraaf 7.4.2) meedoen in het Klimaatlandschap.

7.4.2 Energiegemeenschap Westergo

In mei 2025 hebben elf lokale, Friese partijen binnen FREON gewerkt aan een intentieovereenkomst voor de oprichting van Energiegemeenschap Westergo om de werking van een energiehub concreet te maken. Het betreft hier een samenwerkingsverband bestaande uit een brede laag van partijen uit de Gemeente Waadhoeke en Harlingen (Burger coöperaties, dorpsbelangen, bedrijven en instellingen). De overeenkomst is, op het moment van schrijven, ondertekend door Coöperatie Ús FREON, Huhtamaki, Oostpoort Harlingen, Lamb Weston, Royal Steensma, Steinfort Glas, Ús Koöperaasje, Vereniging van Windturbine Eigenaren Friesland (VWF), Westra en Frjentsjerterpaed B.V. De intentieovereenkomst in opgezet om duurzame energie te ontwikkelen, onder meer inzake Klimaatlandschap Waadhoeke. De gemeente is ook aangeboden onderdeel van de gemeenschap te worden.

Energiegemeenschap Westergo ziet zichzelf als ontwikkelaar van lokaal duurzame energie. De bedrijven binnen Energiegemeenschap Westergo zien zich vooral als afnemer van die lokaal opgewekte stroom.

Energiegemeenschap Westergo geeft aan graag als initiatiefnemer en exploitant samen met de Gemeente Waadhoeke en de Gemeente Harlingen invulling te willen geven aan het Klimaatlandschap, met de uitgangspunten die door de Gemeente Waadhoeke zijn voorgesteld. Zij zien zichzelf als ontwikkelaar en beoogd eigenaar van de te ontwikkelen productie-installaties voor duurzame energie met de daarbij behorende investeringen.

Wanneer de energiegemeenschap is opgericht en voldoet aan kaders van lokaal eigendom, wordt verder gesproken met energiegemeenschap Westergo.

8 Grondeigenaren

Het Klimaatlandschap bestaat uit vier deelgebieden (figuur 8). Deelgebied 1 is eigendom van de gemeente Waadhoeke. Hierdoor heeft de gemeente deels grip op de ontwikkeling. De rest van de grond uit het projectgebied is verdeeld over verschillende eigenaren. De eerste gesprekken zijn met grondeigenaren uit deelgebied 4 gevoerd omdat zij de grootgrondbezitters in het Klimaatlandschap zijn. Alle grondeigenaren hebben in juni een brief ontvangen. Zij zijn hierin geïnformeerd over de stand van zaken en op de hoogte gebracht dat in de volgende fase contact met hen wordt opgezocht.

Figuur 8: Het projectgebied Klimaatlandschap opgedeeld in deelgebieden en grondeigendomvlakken.

8.1 Grondeigenaren deelgebied 4

Op 6 maart 2025 heeft een verkennend gesprek plaatsgevonden met de grootste grondeigenaren uit deelgebied 4. Het doel van dit gesprek was om inzicht te krijgen in de positie en ideeën van de grondeigenaren en te beoordelen in hoeverre deze aansluiten bij de ambities van de gemeente.

Grondeigenaren en boeren in het gebied geven aan dat de kwaliteit van de grond achteruitgaat, met name door verzilting. Hierdoor kijken zij ook al naar andere mogelijke invullingen voor het gebied. Zo is er bijvoorbeeld al een aanvraag van zes hectare voor een industrieterrein bij de gemeente ingediend.

Tijdens het gesprek gaven de grondeigenaren aan zich bewust te zijn van het maatschappelijke karakter van het Klimaatlandschap. Ze willen graag ontwikkelen en meedoen. Daarbij erkennen zij dat de ontwikkeling van het Klimaatlandschap alleen kans van slagen heeft wanneer deze in samenwerking met de gemeente en de omgeving tot stand komt. Kortom, er is sprake van een positieve verstandhouding en bereidwilligheid om samen met de gemeente Waadhoeke op te trekken.

Op 9 april is vervolgens gekeken naar de kaders van een samenwerking tussen de grondeigenaren en de gemeente. In mei zijn de kaders verwerkt in een intentieovereenkomst[14]. De overeenkomst wordt door de grondeigenaren in week 24 ondertekend. Bij instemming van de raad op 3 juli zal het college

[14] Bijlage 8 Concept intentieovereenkomst Grondeigenaren – Gemeente Waadhoeke.

ook deze intentieovereenkomst vervolgens voorgelegd krijgen voor ondertekening. De overeenkomst spreekt de intentie uit om in de volgende fase tot een samenwerkingsovereenkomst te komen.

9 Overige stakeholders

9.1 Liander/Tennet

Een belangrijke randvoorwaarde voor het Klimaatlandschap is het versterken van het elektriciteitsnet. Op dit moment ligt er in het gebied een stroomkabel die nog niet is aangesloten op het onderstation Herbaijum. Bij Herbaijum staat een onderstation (10/20/110 kV) waarop het stroomnet van de gemeenten Harlingen en Waadhoeke is aangesloten. Dit station heeft bijna zijn maximale capaciteit bereikt. Dit betekent dat het onderstation Herbaijum verzwaard moet worden en dat er nieuwe, zware elektriciteitskabels richting het gebied aangelegd moeten worden om de opgewekte elektriciteit veilig en efficiënt te kunnen transporteren.
Daarbij zullen de energieopwekinstallaties (zoals windturbines en zonnepanelen) gebruikmaken van één gezamenlijke netaansluiting om elektriciteit aan het net te leveren – een principe dat bekendstaat als cable-pooling.

Om de ontwikkelingen en de impact op de energie-infrastructuur in kaart te brengen en zicht te krijgen op maatschappelijke prioriteiten, heeft Liander samen met onder andere de provincie Fryslân en TenneT een Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Klimaat (pMIEK)[15] opgesteld. Het pMIEK dient als sturingsinstrument voor de planning en uitvoering van projecten op het gebied van energie-infrastructuur. Door de initiatie van het Klimaatlandschap door gemeente Waadhoeke, is onderstation Herbaijum in de pMIEK opgenomen voor verzwaring.

De gemeente Waadhoeke heeft regelmatig overleg met Liander over de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Uit deze gesprekken blijkt dat het onderstation Herbaijum tussen 2028 en 2030 verzwaard zal worden.

9.2 Vereniging van Windturbine Eigenaren

Vereniging van Windturbine Eigenaren Friesland (VWF) is een vertegenwoordiging van individuele windturbine eigenaren uit Friesland. De vereniging van Windturbine Eigenaren is ook onderdeel van FREON.

In het overleg op 20 maart gaf VWF aan een perspectief te willen. Nu enkele molens hun eindtijd naderen en opschaling nodig is om rendabel te zijn, komen molens stil te staan. VWF geeft aan de eigenaren 3 perspectieven te kunnen bieden:

- De molen blijft staan tot einde levensduur en komt daarna stil te staan;
- Met elkaar schalen ze de individuele molens op tot een dorpsmolen;
- De molen breng je in binnen een windmolenpark waarbij de windturbine-eigenaar onderdeel wordt van dat park. Het Klimaatlandschap zou de vereniging dit perspectief kunnen bieden.

[15] Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Klimaat: https://frieseenergietafel.nl/files/pmiek-2025-2027-fryslan.pdf

Op 10 juni wordt een bijeenkomst georganiseerd voor turbine-eigenaren in Waadhoeke. Hier zullen zij onderling bespreken hoe de huidige turbine-eigenaren in de wedstrijd zitten wat betreft hun toekomstperspectief. Deze uitkomsten worden meegenomen in het vervolg van het Klimaatlandschap.

10 Ruimtelijke procedures

De gebiedsontwikkeling van het Klimaatlandschap combineert uitdagingen in de energievoorziening van Waadhoeke, met natuuruitdagingen zoals het gebrek aan biodiversiteit, de achteruitgang van de natuur, wateropgaven zoals klimaatadaptatie, verzilting en verzakking. Vanuit ruimtelijk perspectief is dit een complexe puzzel om te leggen en een grote opgave. Zeker ook met de noodzaak voor verzwaring van onderstation Herbaijum en de aanleg van kabels en leidingen. De bestaande weilanden worden getransformeerd tot een nieuw landschap. Dit betreft niet alleen een technische verandering, maar ook een landschappelijke transitie.

Op 10 maart 2025 heeft er een overleg plaatsgevonden met het team Ruimtelijke Ontwikkeling van gemeente Waadhoeke over de te volgen ruimtelijke procedures voor de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. Het beoogde gebied voor deze ontwikkeling bestaat uit vier deelgebieden met verschillende eigenaren (figuur 8), elk met de volgende geldende omgevingsplanfuncties:

- Deelgebied 1: Bestemming Agrarisch – Glastuinbouw – Groen
- Deelgebied 2: De Bjirmen – Bestemming Bedrijf – Windturbinepark
- Deelgebied 3: Bestemming Agrarisch
- Deelgebied 4: Bestemming Agrarisch

Om hier het Klimaatlandschap te kunnen realiseren moet het vigerende omgevingsplan worden aangepast, waarbij een goede ruimtelijke onderbouwing essentieel is. Gezien de aard en omvang van het project moet een uitgebreide procedure van minimaal zes maanden worden doorlopen. Afhankelijk van de zienswijzen en bezwaren die mogelijk ingediend worden, kan de procedure echter langer duren.

De wijziging van het omgevingsplan en het plan-MER zijn zorgvuldige procedures waarbij alle zaken goed onderbouwd moeten worden. Een goede ruimtelijke onderbouwing voor de wijziging van het omgevingsplan is essentieel om de gewenste planwijziging juridisch en inhoudelijk te rechtvaardigen. De onderbouwing moet aantonen dat de voorgestelde wijziging past binnen het ruimtelijk beleid, maatschappelijk wenselijk is en dat alle relevante belangen en effecten zorgvuldig zijn afgewogen. Het participatieplan en de economische haalbaarheid zijn hierbij belangrijke aspecten. Het participatieplan, dat door het college van B&W wordt vastgesteld, beschrijft hoe de gemeente het participatieproces heeft doorlopen. Daarnaast moet de economische uitvoerbaarheid van het Klimaatlandschap goed onderbouwd worden. Dit omvat een gedegen risicoanalyse voor de nadeelcompensatie (voorheen planschade) als gevolg van bijvoorbeeld overlast door windmolens. Het voorstel is om voor de vier deelgebieden de omgevingsplanwijzigingsprocedure gelijktijdig te doorlopen.

Het ontwerp omgevingsvisie van de gemeente Waadhoeke, waarin het Klimaatlandschap is opgenomen, lag van 7 maart tot en met 17 april 2025 ter inzage. Op 22 mei is gesproken over de zienswijzen op de gemeentelijke omgevingsvisie.

Er is een aantal keer gerefereerd naar het Klimaatlandschap. Glastuinbouw Nederland wijst erop dat met het idee voor een Klimaatlandschap, een duurzaam ontwikkelingsperspectief voor de glastuinbouw in de toekomst moet worden geboden.

11 Financiën

Er is in deze fase nog geen duidelijkheid te geven over de financiële consequenties bij een vervolg. Dit hangt nog van veel factoren en keuzes af, waarmee de exacte puzzel nog gelegd moet worden. De financiële uitwerking zal onderdeel zijn van de ontwerpfase.

11.1 Subsidiemogelijkheden

Wel is in deze fase in kaart gebracht welke subsidiemogelijkheden beschikbaar zijn, met oog op de verschillende fasen die het ontwikkelproces doorloopt. Hiertoe is een subsidiescan uitgevoerd, waarbij de beschikbare subsidies zijn gecategoriseerd op thematiek:

- Opwek van duurzame energie
- Landbouwinitiatieven
- Innovatie, ontwikkeling en klimaat
- Biodiversiteit, natuur en milieu

Zowel nationale fondsen als Europese subsidieprogramma's zijn in deze scan meegenomen. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat subsidieaanvragen doorgaans alleen kansrijk zijn wanneer het plan een hoge mate van concretisering kent — wat in deze fase nog een beperkende factor is.

Om in te spelen op veranderende regelingen en nieuwe kansen, wordt periodiek geïnventariseerd of de eerder geïdentificeerde subsidies nog actueel en bruikbaar zijn. In de volgende fase, waarin het plan verder wordt uitgewerkt en geconcretiseerd, zal nader worden onderzocht welke subsidies daadwerkelijk kunnen worden aangevraagd ter ondersteuning van (deel)realisaties binnen het Klimaatlandschap.

11.2 Regiodeal

Met de Regio Deal Noardwest-Fryslân werken de gemeenten Harlingen, Waadhoeke, Leeuwarden, de provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân samen om de regio klaar te maken voor de toekomst. Er wordt gezamenlijk 40 miljoen euro geinvesteerd in projecten om de leefbaarheid, economie en duurzaamheid te verbeteren. Het Klimaatlandschap is als project toegevoegd aan de Regiodeal-aanvraag en is toegekend aan programmalijn 3B Energie.[16] Deze programmalijn wil Noardwest-Fryslân koploper laten worden in lokale, duurzame energie op land, zodat inwoners hier direct van profiteren. De ambities binnen het programma zijn:

- De duurzame energie die we lokaal opwekken, ook lokaal gebruiken.
- De opbrengsten inzetten voor verbetering van het landschap en de regionale gemeenschap.
- Een fonds opzetten om duurzame energieprojecten te financieren.
- Samen investeren in duurzame energie vanaf 2023.
- Zorgen voor steun onder de inwoners voor de overgang naar duurzame energie.

[16] Regio Deal Noardwest-Fryslân: https://open.overheid.nl/documenten/1b7d51c6-d597-4fd2-80f9-675b6aef55a6/file

De uitvoering van de regiodeal projecten 3B wacht op een positieve instemming van de raad op 3 juli.

12 Conclusie

In de afgelopen periode is intensief gewerkt aan de ontwikkeling van het Klimaatlandschap. We hebben de ambtities voor het communicatie- en participatieproces verhoogd en er is in korte tijd gericht tewerk gegaan om uit te zoeken of en hoe samen met eigenaren, energiecoöperaties en omwonenden de ontwikkeling vorm kan worden gegeven. Daarmee is de definitiefase afgerond en wordt voorgesteld over te gaan naar de ontwerpfase.

In afstemmingsoverleggen met bevoegde gezagen, waaronder de provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân, is de geldende wet- en regelgeving voor de ontwikkeling van het Klimaatlandschap in kaart gebracht. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat de huidige provinciale verordening het niet zonder meer toestaat om nieuwe windturbines te realiseren en dat de provincie terughoudend is ten aanzien van zonneparken op landbouwgrond. Dit onderstreept het belang van blijvend ambtelijk en bestuurlijk overleg met de provincie, die nauw betrokken moet worden bij de verdere ontwikkeling van het Klimaatlandschap.

Daarnaast hebben energiecoöperatie SWEC en grondeigenaren, ieder afzonderlijk met de gemeente Waadhoeke, gezamenlijke kaders vastgesteld. Deze zijn vastgelegd in intentieovereenkomsten die gericht zijn op verdere samenwerking in de ontwerpfase. Daarbij wordt toegewerkt naar samenwerkingsovereenkomsten en de ontwikkeling van een businesscase, waarin met invulling aan lokaal eigendom en natuurinclusief ontwikkelen, wordt gestreefd naar een marktconform rendement. De hoogte van dit rendement is afhankelijk van de landschappelijke inpassing en de te kiezen technieken.

Met relevante stakeholders, zoals Defensie, Liander, de Vogelwacht, Landschapsbeheer Friesland, LTO-Noord, de Friese Milieu Federatie, FREON en Dorpsbelangen, zijn gesprekken gevoerd over hun belangen, wensen en participatiemogelijkheden. Deze gesprekken hebben één voor één waardevolle input opgeleverd om de ontwerpfase mee te kunnen starten. De vervolgstappen in deze fase zijn beschreven in hoofdstuk 13. Daar wordt in een tijdlijn ook weergegeven welke stappen het Klimaatlandschap al heeft doorlopen en welke nog volgen, ter ondersteuning van de besluitvorming door de gemeenteraad.

13 Vervolg: ontwerpfase

Met het afsluiten van de definitiefase uit de gebiedsontwikkelingsfase, zal doorstart plaatsvinden met de ontwerpfase. In deze fase zullen stakeholdergesprekken worden voortgezet. Met alle stakeholders wordt uiteindelijk gekomen tot afspraken over lokaal eigendom, de exacte indeling van natuur, biodiversiteit, waterretentie, recreatie, gebruik van technieken en het verdere verloop van het participatieproces. De eerste inrichtingsplannen worden opgesteld. Samenwerkingsovereenkomsten met energiecoöperaties en grondeigenaren worden overeengekomen. Er wordt gestart met de onderzoeken benodigd voor het wijzigen van het omgevingsplan. Eind 2026 zal de ontwerpfase worden vastgesteld en volgt een besluit hoe door te gaan naar de volgende subfase binnen de gebiedsontwikkelingsfase: de voorbereidingsfase.

In de sub-paragrafen hieronder wordt op enkele thema's advies gegeven hoe deze aan te pakken in de ontwerpfase.

13.1 Communicatie en participatie

Uit gesprekken met Dorpsbelangen is gebleken dat er een communicatie vacuüm is ontstaan tussen het einde van de vorige fase en de start van de nieuwe fase. Dit is mede veroorzaakt door de uitvraag voor de opdracht in de gebiedsontwikkelingsfase. In de komende maanden blijft er capaciteit beschikbaar om de communicatie rond het Klimaatlandschap op peil te houden. Zo zal onder meer een samenvatting van het raadsbesluit worden gedeeld op de website en via de nieuwsbrief. Daarnaast ligt er bij de dorpsbelangen al een voorstel om in augustus/september een gezamenlijke bijeenkomst met de dorpsbelangen uit de inner circle en de gemeente Waadhoeke te organiseren. De projectgroep zal ook in deze fase met een communicatieplan richting de dorpsbelangen komen. Met elkaar worden plannen afgestemd en waar nodig aangepast.

De ontwerpfase start met de voortzetting van de gesprekken met stakeholders. Met een aantal stakeholders is tijdens de definitiefase nog niet, of slechts beperkt, gesproken. Zij worden in deze nieuwe fase betrokken.

Tijdens de ontwerpfase blijven we inwoners informeren via de website en de nieuwsbrieven. Hierbij zullen waar nodig ook flyers en advertenties ingezet worden. We zullen alle acties voorleggen aan dorpsbelangen. In de ontwerpfase zal de rol van inwoners anders zijn dan in de definitiefase. Er kunnen ontwerpkeuzes worden voorgelegd en concretere zaken worden besproken. De inrichtingsplannen komen samen met omgeving tot stand. Er zullen per thema werkgroepen worden georganiseerd.

13.2 Fasering van de ontwikkeling

Het Klimaatlandschap is te omvangrijk om in één keer volledig te ontwikkelen. Ook financieel vergt het aanzienlijke inspanningen om één fase van het Klimaatlandschap te kunnen realiseren.
Natuur heeft indirecte opbrengsten en zal niet (volledig) kunnen worden aangelegd voordat er opbrengsten vanuit energieopwek zijn gerealiseerd. Fasering is dus noodzakelijk. De ontwerpfase en verdeling van de verschillende functies richt zich op het gehele Klimaatlandschap, met alle deelgebieden tezamen. Binnen de ontwerpfase zal echter wel een faseringsplan worden uitgewerkt.

Zoals vastgelegd in de intentieovereenkomst met SWEC, wordt samen met hen gestart met de uitwerking van de herontwikkeling van het huidige windpark De Bjirmen.

13.3 Ontwikkelingen onderstation

Het contact met Liander en TenneT blijft van uitzonderlijke waarde. In de volgende fase zal worden ingezet op het vergroten van netaansluitingen en het reserveren van aansluitingen voor de deelgebieden 1, 3 en 4. In samenwerking met de gemeente wordt door Liander gezocht naar oplossingen voor netproblemen. Er wordt ingezet op het opwaarderen van het huidige onderstation Herbaijum en/of het zoeken naar het creëren van een nieuw onderstation.

13.4 Ruimtelijk ontwerp, onderzoeken en ruimtelijke procedures

In de ontwerpfase wordt gewerkt aan inrichtingsplannen. De ontwerpfase wordt gekarakteriseerd door het concreter maken van kaders en uitwerking van een ontwerp voor het gebied. Met samenwerkende partijen wordt overeenstemming bereikt over de verhouding natuur ten opzichte van energieopwekking, waarbij een haalbare business case behouden dient te blijven. Vervolgens kunnen verschillende ontwerpideeën worden uitgewerkt. In werkgroepen worden inwoners ontwerpscenario's voorgehouden waarbinnen keuzes te maken zijn. De input uit de groepen nemen we mee om tot één ontwerp te komen.

Naast dat de input vanuit stakeholdergesprekken van belang is voor het ontwerp, dienen ook de resultaten van onderzoeken als input mee te worden genomen om tot een definitief ontwerp te komen. In de volgende fase zal verder worden ingezoomd op de benodigde ecologische onderzoeken en hoe die plus aan de natuur te geven. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is het vroegtijdig in kaart brengen van het weidevogelkansgebied binnen het Klimaatlandschap. Dit vraagt om het tijdig raadplegen en verzamelen van ecologische gegevens en om een beoordeling van de potentiële waarde van het gebied voor weidevogels. Hiervoor is met partijen ook al gesproken over mogelijk andere geschikte weidevogelgebieden binnen gemeente Waadhoeke.

Daarnaast dient het plan ook binnen wet- en regelgeving te passen. Sommige onderzoeken, benodigd voor de ruimtelijke procedures, duren meerdere jaren waardoor deze in de volgende fase nog niet kunnen worden meegenomen in de opzet van het ontwerp. Wel zullen we met kennisinstituten inzichtelijk maken wat mogelijke uitkomsten van onderzoeken kunnen zijn en wat punten zijn om op te anticiperen. Voor een zorgvuldige uitvoering is vroegtijdige betrokkenheid en expertise nodig van ecologen (zowel intern als extern), de Vogelwacht, de provincie Fryslân en de Friese Milieu Federatie. We gaan met meer lokale natuurorganisaties in gesprek dan in de definitiefase gedaan is, zodat de juiste lokale kennis en kansen voor het gebied ingezet worden. Een vroege ecologische inventarisatie voorkomt vertraging in latere fasen van het project, maakt het mogelijk om tijdig passende inpassing of mitigerende maatregelen te nemen, en draagt bij aan een natuur inclusieve planvorming. Input vanuit stakeholders zoals de Vogelwacht wordt intensief geanalyseerd en verwerkt in het ontwerp.

Tijdens de ontwerpfase worden onderzoeken uitgevraagd die nodig zijn voor de ruimtelijke procedures. Afhankelijk van het type onderzoek duren deze één tot drie jaar om tot een gedegen inventarisatie te komen. De onderzoeken brengen aanzienlijke financiële kosten met zich mee.

De inventarisatie van natuur en ecologie willen we organiseren in de vorm van een BioBlitz: het doel is om in korte tijd zoveel mogelijk soorten in het projectgebied Klimaatlandschap te vinden. Dit kan worden gedaan met de inzet van scholieren en kan tegelijkertijd een educatief doel dienen. Ook kunnen andere inwoners hierbij worden betrokken.

13.5 Rol gemeente Waadhoeke

Met energiecoöperaties, bedrijven en grondeigenaren worden in de volgende fase de gesprekken voortgezet om te komen tot samenwerkingsovereenkomsten. De gemeente coördineert het proces. De ontwikkeling willen we lokaal opzetten, op basis van gelijkwaardigheid. Er wordt in eerste instantie nog geen keuze gemaakt voor de te gebruiken technieken met betrekking tot energieopwekking, technologische ontwikkelingen worden daarbij in de gaten gehouden. Naast opwek door zon en wind valt daarbij bijvoorbeeld te denken aan vormen van opslag en omzetting van energie zoals batterijen en zon-thermie of de implementatie van mestvergisting.

Het Klimaatlandschap zou onderdeel kunnen worden van een energiehub. FREON kijkt hiernaar binnen Friesland. Een energiehub is een lokaal, collaboratief energiesysteem waarin meerdere partijen samenwerken om energieproductie, -verbruik en -opslag te coördineren. In een energiehub stemmen deelnemers de opwekking en het gebruik van duurzame energie op elkaar af, waardoor het elektriciteitsnet minder belast wordt en energievoorziening lokaal geregeld kan worden. Ze maken gebruik van technologieën zoals slimme netwerken en energiebeheer om vraag en aanbod beter af te stemmen. Dit helpt bedrijven en huishoudens om duurzamer en kostenefficiënter met energie om te gaan.

De gemeente wil regie voeren over zowel het proces als de ontwikkeling. Om te waarborgen dat de realisatie van het Klimaatlandschap binnen de juiste kaders plaatsvindt, is sturing vanuit de gemeente noodzakelijk Wanneer de ontwikkeling wordt overgelaten aan de markt hoeft deze niet per se het belang van de lokale omgeving te dienen. Daarnaast heeft het lokaal eigendom wellicht invulling vanuit de gemeente nodig. Om deze redenen is er nog geen concrete rol voor de gemeente weggelegd. Naast de coördinerende rol is er mogelijk ook sprake van een ontwikkelende rol. Die keuze staat nog open en blijft als mogelijkheid bestaan. Daarom spreken we voorlopig over scenario’s.

13.6 Juridische structuur

Er wordt gestreefd naar maximale invulling van lokaal eigendom in het Klimaatlandschap. In beginsel staat het Klimaatlandschap open voor alle coöperaties die binnen de gemeente opgezet worden en waar iedereen lid van zou kunnen zijn. Energiecoöperaties geven aan graag te willen deelnemen. Ook lokale bedrijven verenigen zich en komen — onder bepaalde voorwaarden — in aanmerking voor lokaal eigendom. De gemeente streeft naar samenwerking met lokale partijen zoals energiecoöperaties, bedrijven en grondeigenaren, om zo maximale vertegenwoordiging van de omgeving en het terugvloeien van opbrengsten binnen de gemeente te realiseren. Uit de definitiefase blijkt dat er vanuit meerdere kanten bereidheid is om deel te nemen aan het Klimaatlandschap. Met de ene partij zijn de samenwerkingsgesprekken al verder gevorderd dan met de andere. Uiteindelijk moeten alle betrokkenen samenkomen in een passende juridische structuur. Aan het landschap kunnen meerdere entiteiten deelnemen. Een gevolg van de gesprekken en samenwerkingen kan de oprichting van entiteiten zijn. Op dit moment kan hier nog lastig iets over worden gezegd.

Samen met bureau Enber en de betrokken partijen wordt gezocht naar een structuur en entiteit(en) waarin alle kaders, uitgangspunten en elementen samenkomen.

13.7 Business Case

De financiële uitwerking maakt onderdeel uit van de ontwerpfase. In deze fase werken we samen met de samenwerkingspartners toe naar een gezamenlijke businesscase. Dit betekent dat alle betrokken partijen projectrisico's dragen, waarbij een passend rendement wordt nagestreefd. Gelijkwaardigheid is hierbij essentieel: problemen worden gezamenlijk gedragen, risico's worden evenwichtig verdeeld en opbrengsten naar verhouding verdeeld. Daarbij wordt gestreefd naar een marktconform rendement, waarvan de hoogte afhankelijk is van de landschappelijke inpassing en de te kiezen technieken. Uiteindelijk hangt het financiële plaatje voor de gemeente af van de rol die de gemeente Waadhoeke na de ontwerpfase besluit te nemen.

13.8 Tijdlijn

Hieronder wordt beschreven welke stappen het Klimaatlandschap heeft doorlopen en nog moet zetten, die van belang zijn voor de raad ten behoeve van de besluitvorming. In figuur 9 wordt de tijdlijn ook schematisch weergegeven.

2020
Duurzaamheidsagenda vastgesteld waarin als doel opgenomen is dat gemeente Waadhoeke in 2040 energieneutraal wil zijn. Dat betekent dat alle energie die dan in de gemeente wordt opgewekt, duurzaam opgewekt is.

2021
Waadhoeke stemde in met de Regionale Energiestrategie Fryslân. Hierin is aangegeven hoe verschillende regio's in Nederland invulling geven aan het landelijke Klimaatakkoord.

2022
Notitie kaders en bouwstenen voor het Klimaatlandschap vastgesteld. In deze notitie werd voorgesteld om de haalbaarheid van een Klimaatlandschap in Gemeente Waadhoeke te onderzoeken.

2023
Oriënterende onderzoeken worden uitgevoerd om te kijken of een Klimaatlandschap haalbaar is op de locatie onder Sexbierum. Er wordt onder andere gekeken naar de bodem, biodiversiteit, wie de grond in de omgeving bezit en welke opties er voor het opwekken van energie zijn. Bij de onderzoeken werden dorpsbelangen, energiecoöperaties en inwoners betrokken.

2024
De haalbaarheid van een Klimaatlandschap in het gebied onder Sexbierum werd vastgesteld. De Initiatieffase wordt afgerond en er vindt doorgang richting het gebiedsontwikkelingsproces. Ook werd het vervolg van de duurzaamheidsagenda Waadhoeke vastgesteld.

2025
Op basis van resultaten uit stakeholdergesprekken met o.a. lokale energiecoöperaties, grondeigenaren, dorpsbelangen, Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân, inwoners, de vogelwacht en natuurorganisaties wordt de definitiefase afgerond. Hieruit volgt een besluit om door te gaan naar de volgende subfase binnen de gebiedsontwikkelingsfase: de ontwerpfase.

2026
Met alle stakeholders wordt gekomen tot afspraken over lokaal eigendom, de exacte indeling van natuur, biodiversiteit, waterretentie, recreatie en realisatie van duurzame energieprojecten, en het verdere verloop van het participatieproces. Er is gewerkt aan de totstandkoming van samenwerkingsovereenkomsten met energiecoöperaties, grondeigenaren en grootverbruikers. De onderzoeken benodigd voor het wijzigen van het omgevingsplan vinden plaats en onderzoeksresultaten die al beschikbaar zijn, worden beschreven. De ontwerpfase wordt vastgesteld en er komt besluit om door te gaan naar de volgende subfase binnen de gebiedsontwikkelingsfase: de voorbereidingsfase.

2027
In de voorbereidingsfase worden concrete acties beschreven. We stellen samenwerkingsstructuren met energiecoöperaties, grondeigenaren, bedrijven en andere lokale partijen vast en vullen het lokaal eigendom in. Er komt een passende juridische structuur en Business Case en we worden concreter op de inrichting van het gebiedsfonds. Daarnaast wordt een inrichtingsplan gemaakt, waarin alle vastgestelde thema's zitten verwerkt, zoals natuur, biodiversiteit, waterretentie, recreatie en energieopwekking. Voor het te ontwikkelen gebied wordt een faseringsplan opgeleverd. De omgevingsplanwijziging wordt ingediend. De voorbereidingsfase wordt vastgesteld en het besluit om te starten met de realisatiefase van het plan, wordt genomen.

2028
Vaststellen omgevingsplanwijziging. Nadat het omgevingsplan gewijzigd is, wordt gestart met de gefaseerde uitvoering van het Klimaatlandschap.

2029-2035
De gefaseerde uitvoering van het Klimaatlandschap vindt plaats. Onderdeel hiervan is onder andere de verzwaring van het onderstation Herbaijum en de aanleg van nieuwe zware elektriciteitskabels richting het gebied om de opgewekte elektriciteit veilig en efficiënt te transporteren.

Figuur 9: Tijdlijn verschillende fasen Klimaatlandschap.